

ЧАСТОТНІСТЬ АЛЮЗИВНИХ ТИПІВ ЯК СТАТИСТИЧНИЙ ПАРАМЕТР У ТЕКСТАХ БРИТАНСЬКИХ ДРАМАТУРГІВ-МОДЕРНІСТІВ

У статті проаналізовано статистичні параметри функціонування алюзій у британській драматургії модернізму. Виокремлено вісім основних типів алюзій, на основі яких проведено дослідження між вибірками з творів семи авторів, та встановлено їхні спільні риси.

Ключові слова: інтертекстуальність, інтертекстема, алюзія, критерій Стьюдента, рід літератури, драма.

Оксана Ярема. ЧАСТОТНОСТЬ АЛЮЗИВНЫХ ТИПОВ КАК СТАТИСТИЧЕСКИЙ ПАРАМЕТР В ТЕКСТАХ БРИТАНСКИХ ДРАМАТУРГОВ - МОДЕРНИСТОВ

В статье проанализированы статистические параметры функционирования аллюзий в британской драматургии модернизма. Выделены восемь основных типов аллюзий, на основе которых проведено исследование между выборками из произведений семи авторов, и установлены их общие черты.

Ключевые слова: интертекстуальность, интертекстема, аллюзия, критерий Стьюдента, род литературы, драма.

Oksana Yarema. FREQUENCY OF ALLUSIVE TYPES AS STATISTICAL PARAMETER IN THE TEXTS OF THE BRITISH MODERNIST PLAYWRIGHTS

The article deals with the statistical parameters of allusions' functioning in British modernism drama. Eight main types of allusion are singled out, on the basis of which an analysis between excerpts of texts of seven authors has been conducted and main similarities have been established.

Keywords: intertextuality, intertexteme, allusion, Student test, a kind of literature, drama.

Драма як рід літератури відзначається відносним мінімалізмом і скутістю щодо кількості наявних алюзивних краплень, оскільки продукує живе, розмовне мовлення, а образність здобувається не лише за допомогою вербального розмаїття, а й завдяки позавербальним ефектам, як, наприклад, візуальне сприймання картини, дії, сцени, гри акторів і сценічних декорацій. Аналіз алюзивного навантаження у художніх літературних текстах [2; 3; 4; 5] не вичерпується лише лінгвістичним підходом. Використання статистичних методів у лінгвістичних студіях, вдало адаптованих в українській науці дослідницею В.І. Перебийніс [1], В. Левицьким та іншими, є цікавим та перспективним у сучасній наці, що орієнтована на комп'ютеризацію, зокрема при вивченні корпусів. Метою статті є визначення статистичних відмінностей між функціонуванням різнотипних алюзій у текстових вибірках модерністів-драматургів.

Попри це прослідкуємо, чи тексти британських драматургів XIX-XX ст. відрізняються між собою у стилістиці використання алюзій, чи це є їхньою світоглядно-авторською особливістю, впливом певних літературних епох чи інших письменників, міфології чи релігійної тематики, чи все ж загалом визначальною рисою слугуватиме форма вираження драматичного твору.

Аналіз статистичних параметрів розпочнемо з представлення показників середньої частоти різних типів алюзій у підвбірках різних авторів (табл. 1). Обчислення середньої частоти проводиться на основі ділення суми всіх абсолютних частот на кількість підвбірок:

$$\bar{x} = \frac{\sum n_i x_i}{\sum n_i}$$

де x_i – абсолютна частота досліджуваної одиниці в підвибірці; n_i – кількість підвбірок з абсолютною частотою x_i .

Формули статистики були вдало адаптовані до лінгвістичної науки українським науковцем В.І. Перебийніс, а також використані нами у співставленні різнотипних алюзій у зрізі трьох родів британської художньої літератури [6].

Одразу ж виокремимо відсутність алюзій у творчості Г. Пінтера в представленій таблиці. Це не означає, що автор зовсім не використовує алюзій у своїх текстах, а вказує на те, що алюзії можуть траплятися дуже рідко, адже існує певна неточність дослідження й зі стовідсотковою впевненістю стверджувати, що драматург уникає інтертекстуальності, яка є характерною рисою для модернізму, не можна, оскільки прийом потоку свідомості характерний для притчових драм автора.

Таблиця 1

Середня частота $\bar{x}$ різних типів алюзивних одиниць у текстах драматургів

№	Типи алюзій Автор	М	Т	Л	І	Ф	П	А	О
1.	С. Беккет	0,10	0,70	0,20	0,10	-	-	-	-
2.	Дж. Осборн	-	0,60	0,20	0,10	0,10	-	-	0,30
3.	Г. Пінтер	-	-	-	-	-	-	-	-
4.	В.Б. Єйтс	0,40	0,80	0,20	-	0,10	0,10	-	0,10
5.	В.С. Моем	-	0,30	0,10	0,10	-	0,10	-	-
6.	Ш. О'Кейсі	0,30	0,60	0,80	0,40	-	-	-	0,50
7.	А. Вескер	0,10	0,30	-	0,20	-	0,20	-	0,20

Примітка. Умовні буквені позначення відповідають назвам алюзій.

Наприклад, автор використовує цитати та ремінісценції на біблійні сюжети, адже одними з ключових тем драматургії Г. Пінтера є теми гріха й гріхопадіння. Проте персонажі Г. Пінтера не завуальовані, тому зникає необхідність пов'язувати їх ознаки імпліцитно чи експліцитно з сюжетами літератури, міфології чи історії.

Цікавим виявився той факт, що арт-алюзії зовсім відсутні в драмі. Переважання інших типів алюзій окремо в драмах досліджуваних авторів є їхніми визначальними характеристиками. Так, для С. Беккета, Дж. Осборна, В. Б. Єйтса, С. Моема, Ш. О'Кейсі й А. Вескера на фоні інших виокремлюється середня частота теологічних алюзій. Визначальним для низки драматургічних творів ірландського письменника В. Б. Єйтса є також міфологічний тип алюзій, а для ще одного ірландця-драматурга Ш. О'Кейсі – літературний та особовий типи.

Міфологічний тип алюзій

Визначальний цей тип алюзій за параметром «середня частота» є лише для драм В. Б. Єйтса, але трапляється у текстах ще трьох авторів із семи досліджуваних.

Результати коливання середньої частоти ($\delta_{\bar{x}}$) такі: 0,09 – для драматургії С. Беккета; 0,38 – для В. Б. Єйтса; 0,20 – для Ш. О'Кейсі; 0,09 – для А. Вескера.

Смуга частот коливань міфологічного типу алюзій $\bar{x} - 2\delta_{\bar{x}}$ до $\bar{x} + 2\delta_{\bar{x}}$ перебуває між 0,00 і 0,29 (при ϵ % - 98,14 %) – у драматургії С. Беккета; між 0,00 і 1,16 (при ϵ % - 98,14 %) – у драмах В. Б. Єйтса; між 0,00 і 0,71 (при ϵ % - 98,68 %) – у доробку Ш. О'Кейсі; від 0,00 до 0,29 (при ϵ % - 98,14 %) – у п'єсах А. Вескера.

Колівання частот відображено на діаграмі (рис. 1).

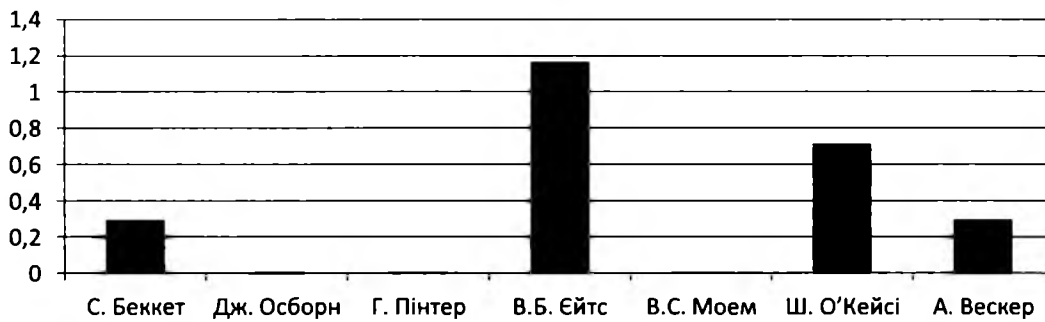

Рис. 1. Коливання середньої частоти міфологічного типу алюзій в авторських текстах драматичного роду

На діаграмі простежується перетин частот всіх наявних показників коливань середньої частоти цього типу алюзій у зіставлених вибірках чотирьох авторів. Це означає, що суттєвих розходжень за критерієм Стюдента ми не виявимо (табл. 2).

Таблиця 2

**Коефіцієнти розходження між авторами
за середньою частотою міфологічного типу алюзій**

Автор	С. Беккет	Дж. Осборн	Г. Пінтер	В. Б. Єйтс	В. С. Моєм	Ш. О'Кейсі	А. Веккер
С. Беккет		1,00	1,00	0,73	1,00	0,85	0,00
Дж. Осборн	-		-	1,00	-	1,41	1,00
Г. Пінтер	-	-		1,00	1,00	1,41	1,00
В. Б. Єйтс	-	-	-		1,00	0,22	0,73
В. С. Моєм	-	-	-	-		1,40	1,00
Ш. О'Кейсі	-	-	-	-	-		0,85
А. Веккер	-	-	-	-	-	-	

Табличне значення для ступенів вільності (f) = $10 \cdot 7 - 7 = 63$ для $t_{5\%} = 2,00$, для $t_{2,5\%} = 2,24$, для $t_{2\%} = 2,39$, для $t_{1\%} = 2,66$, для $t_{0,1\%} = 3,46$.

Отже, жодна з 19 пар не відрізняється суттєвостями розходжень у кількості міфологічних алюзій. Ідентичні показники притаманні драматургії С. Беккета й А. Веккера, тому коефіцієнт розходження між цією парою дорівнює нулю. Нульова гіпотеза приймається для всіх пар, а отже, тексти можна об'єднати в єдине ціле.

Задля оптимізації подальших результатів ступенів розходження між вибірками авторів у наступних типах алюзій представимо зведену таблицю даних (див. таблицю 3).

Характеризувальним параметром цей тип алюзій є для п'яти з восьми авторів, в інших двох вирізняється нижчим показником середньої частоти.

Коливання середньої частоти (δ_x) перебуває на рівні 0,38 для драматургії С. Беккета; 0,38 – для Дж. Осборна; 0,28 – для В. Б. Єйтса; 0,20 – для творів В. С. Моєма; 0,21 – для Ш. О'Кейсі; 0,20 – для А. Веккера.

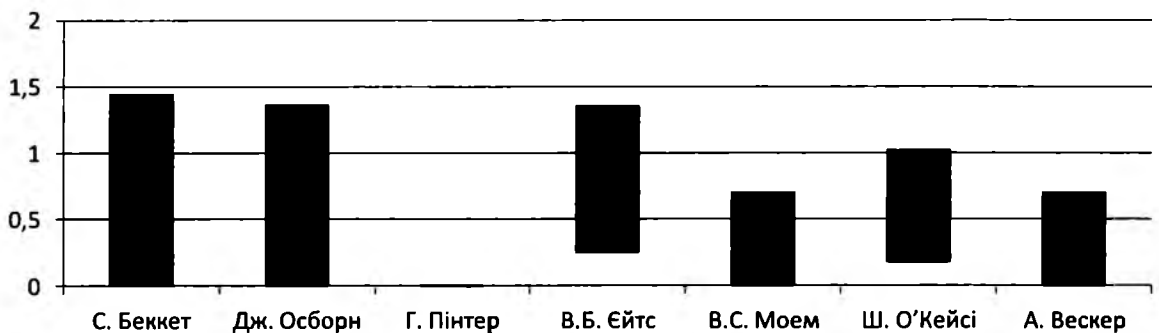
Смуга частот середнього значення теологічного типу алюзій $\bar{x} - 2\delta_x$ до $\bar{x} + 2\delta_x$ перебуває в таких межах: 0,00 і 1,45 (при $\epsilon\%$ – 98,95 %) – у драматургії С. Беккета; між 0,00 і 1,36 (при $\epsilon\%$ – 98,76 %) – у драмах Дж. Осборна; від 0,25 до 1,35 (при $\epsilon\%$ – 98,32 %) – для В. Б. Єйтса; між 0,00 і 0,71 (при $\epsilon\%$ – 98,68 %) – у драмі В. С. Моєма; від 0,18 до 1,02 (при $\epsilon\%$ – 99,31 %) – у творах Ш. О'Кейсі; від 0,00 до 0,71 (при $\epsilon\%$ – 98,68 %) – для п'єс А. Веккера.

**Показники критерію Стьюдента (t) та відстані між стилями (I)
за параметром “частота алюзивних типів”
у текстах британських драматургів-модерністів**

Тип алюзій	М		Т		Л		І		Ф		П		О	
	t	l	t	l	t	l	t	l	t	l	t	l	t	l
Пари вибірок														
Беккет–Осборн	1,00	-	0,18	-	0,00	-	0,00	-	1,00	-	-	-	1,41	-
Беккет – Пінтер	1,00	-	1,77	-	1,00	-	1,00	-	-	-	-	-	-	-
Беккет–Єйтс	0,73	-	0,20	-	0,00	-	1,00	-	1,00	-	1,00	-	1,00	-
Беккет–Моем	1,00	-	0,89	-	0,50	-	0,00	-	-	-	1,00	-	-	-
Беккет–Кейсі	0,85	-	0,25	-	1,48	-	1,24	-	-	-	-	-	1,24	-
Беккет–Вескер	0,00	-	0,89	-	1,00	-	0,59	-	-	-	1,44	-	1,50	-
Осборн–Пінтер	-	-	1,50	-	1,50	-	1,00	-	1,00	-	-	-	1,41	-
Осборн–Єйтс	1,00	-	0,40	-	0,00	-	1,00	-	0,00	-	1,00	-	0,85	-
Осборн–Моем	-	-	0,66	-	0,75	-	0,00	-	1,00	-	1,00	-	1,41	-
Осборн–Кейсі	1,41	-	0,00	-	1,59	-	1,24	-	1,00	-	-	-	0,44	-
Осборн–Вескер	1,00	-	0,66	-	1,50	-	0,59	-	1,00	-	1,44	-	0,40	-
Пінтер–Єйтс	1,00	-	2,75	0,03	1,50	-	-	-	1,00	-	1,00	-	1,00	-
Пінтер–Моем	1,00	-	1,39	-	0,75	-	1,00	-	-	-	1,00	-	-	-
Пінтер–Кейсі	1,41	-	-	-	2,27	-	1,81	-	-	-	-	-	1,24	-
Пінтер–Вескер	1,00	-	1,39	-	-	-	1,46	-	-	-	1,44	-	1,50	-
Єйтс–Моем	1,00	-	1,39	-	0,75	-	1,00	-	1,00	-	0,00	-	1,00	-
Єйтс–Кейсі	0,22	-	0,69	-	1,59	-	1,81	-	1,00	-	1,00	-	0,96	-
Єйтс–Вескер	0,73	-	1,38	-	1,50	-	1,46	-	1,00	-	0,58	-	0,60	-
Моем–Кейсі	1,40	-	1,41	-	1,98	-	1,24	-	-	-	1,00	-	1,24	-
Моем–Вескер	1,00	-	0,00	-	-	-	0,59	-	-	-	0,58	-	1,50	-
Кейсі–Вескер	0,85	-	1,39	-	2,27	-	0,77	-	-	-	1,44	-	0,71	-

Теологічний тип алюзій

Коливання частот відображено на діаграмі (рис. 2).

Рис. 2. Коливання середньої частоти теологічного типу алюзій в авторських текстах драматичного роду

Частотні коливання перебувають практично на рівні між собою і не відрізняються суттєвими відстанями. Знову ж таки всі коефіцієнти розходжень, за винятком одного, знаходяться нижче від табличних коефіцієнтів, тобто $t_i \leq t_{5\%}$, нульова гіпотеза приймається для усіх пар драматургів. Зафіксовано ступінь розходження 2,75 при порівнянні драматургії Г. Пінтера та В. Б. Єйтса, а відстань між ними становить 0,03.

Літературний тип алюзій

Цей тип алюзій найчастіше трапляється лише в драматургічному доробку Ш. О'Кейсі, та виявлений ще у п'яти вибірках інших авторів.

Колівання частоти середнього значення ($\delta_{\bar{x}}$) – 0,19 у драмі С. Беккета; 0,13 – Дж. Осборна; 0,13 – В. Б. Єйтса; 0,09 – В. С. Моєма; 0,28 – Ш. О'Кейсі.

Смуга частот літературного типу алюзій $\bar{x} - 2\delta_{\bar{x}}$ до $\bar{x} + 2\delta_{\bar{x}}$ має такі межі: 0,00 і 0,58 (при $\epsilon \% - 98,14 \%$) – у п'єсах С. Беккета; від 0,00 до 0,45 (при $\epsilon \% - 98,76 \%$) – у драматургії Дж. Осборна; від 0,00 до 0,45 (при $\epsilon \% - 98,76 \%$) – у драмах В. Б. Єйтса; від 0,00 і 0,29 (при $\epsilon \% - 98,14 \%$) – у драмі В. С. Моєма; від 0,25 до 1,35 (при $\epsilon \% - 99,32 \%$) – у творах Ш. О'Кейсі.

Графічно відображено межі коливання на рисунку (рис. 3).

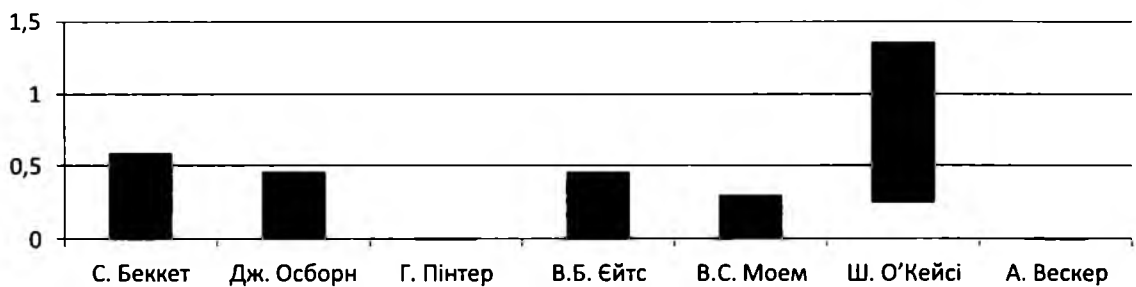

Рис. 3. Коливання середньої частоти літературного типу алюзій в авторських текстах драматичного роду

За критерієм Стюдента перевіримо, чи належать усі драматичні тексти різних авторів до одного типу. Дані дають змогу визначити, що розходження між усіма парами несуттєві, тому вони можуть бути об'єднані. Щоправда, тенденція до розходження виявлена в парі А. Вескер – Ш. О'Кейсі, оскільки коефіцієнт дорівнює 2,26, що практично дорівнює табличному $t_{2,5\%}$.

Історично-соціальний тип алюзій

У шести з восьми авторів цей тип трапляється в драмах модернізму, хоча його середнє значення не є визначальним для жодного з драматургів.

Обчислення коливання середнього значення ($\delta_{\bar{x}}$) зафіксувало такі показники: по 0,09 – у творах С. Беккета, Дж. Осборна, В. С. Моєма; 0,21 – для драматургії Ш. О'Кейсі; 0,13 – у драмах А. Вескера.

Межі смуг частот $\bar{x} - 2\delta_{\bar{x}}$ до $\bar{x} + 2\delta_{\bar{x}}$ відповідно також збігаються у драматургів С. Беккета, Дж. Осборна, В. С. Моєма: від 0,00 і 0,29 (при $\epsilon \% - 98,14 \%$); від 0,00 до 0,82 (при $\epsilon \% - 98,97 \%$) – у драмах Ш. О'Кейсі; від 0,00 до 0,45 (при $\epsilon \% - 98,76 \%$) – у творах А. Вескера.

На діаграмі відображено частоти коливань середнього значення (рис. 4).

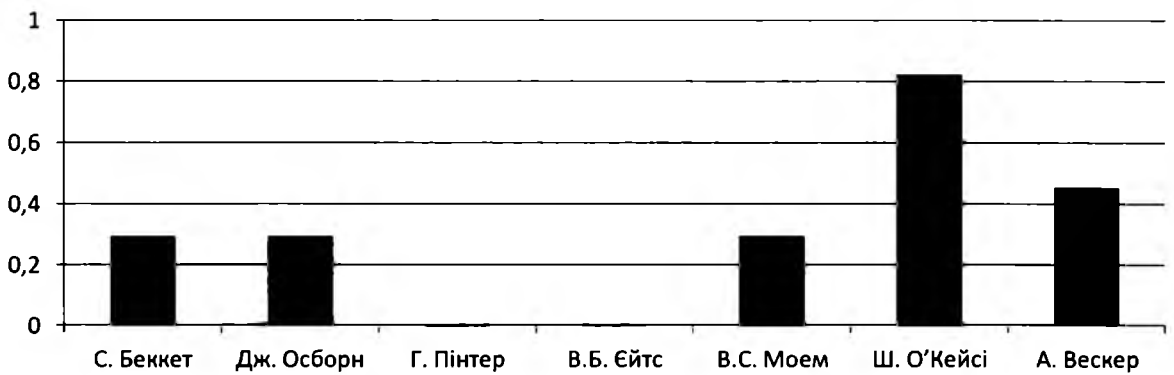

Рис. 4. Коливання середньої частоти історичного типу алюзій в авторських текстах драматичного роду

Зображення діаграми свідчить про перетин усіх частот, хоча верхня межа коливання середньої частоти історико-соціального типу алюзій значно превалює з-поміж інших. Суттєвість розходжень перевірено за критерієм Стюдента і не виявлено значних розбіжностей між досліджуваними парами, тому й значення відстаней між ними відсутні в її лівій нижній частині. Загалом, це означає, що драми цих авторів відзначаються високою близькістю щодо наявності історико-соціальних алюзій.

Фольклорний тип алюзій

Фольклорний тип алюзій представлений лише в драмах Дж. Осборна й В. Б. Ёйтса. Середня частота складає мінімальне значення – 0,10.

Коливання середньої частоти ($\delta_{\bar{x}}$) складає для цих двох авторів – 0,09.

Смуга частот $\bar{x} - 2\delta_{\bar{x}}$ до $\bar{x} + 2\delta_{\bar{x}}$ перебуває в діапазоні від 0,00 до 0,29 (при $\epsilon\%$ - 98,14 %). Із цього випливає, що на діаграмі отримаємо ідентичні рисунки (рис. 5).

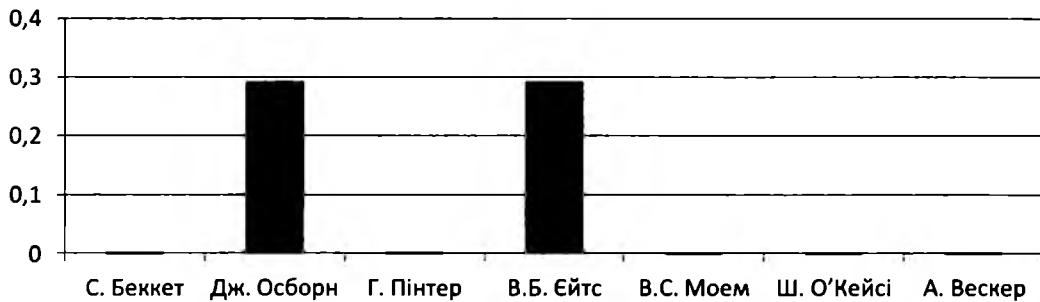

Рис. 5. Коливання середньої частоти фольклорного типу алюзій в авторських текстах драматичного роду

Несуттєвість розходжень через низькі значення критеріїв довірчих границь свідчить про близькість дихотомічних пар і вказує на доцільність їх об'єднання.

Побутовий тип алюзій

Характерним цей тип алюзій виявився для низки драматургічних текстів В. Б. Ёйтса, В. С. Моема й Ш. О'Кейсі, проте значення середньої частоти є подібними. Неважко передбачити, що смуги частот досліджуваних пар перетинатимуться між собою, а критерій Стюдента не виявить суттєвих розходжень між ними.

Отже, коливання середньої частоти ($\delta_{\bar{x}}$) побутового типу алюзій дорівнює 0,09 для драматургії В. Б. Ёйтса й В. С. Моема; 0,13 – для п'єс Ш. О'Кейсі.

Значення смуги частот $\bar{x} - 2\delta_{\bar{x}}$ до $\bar{x} + 2\delta_{\bar{x}}$ міститься у діапазоні від 0,00 до 0,29 (при $\epsilon \% - 98,14 \%$) для середнього значення алюзій у творчості В. Б. Єйтса та В. С. Моєма; від 0,00 до 0,45 (при $\epsilon \% - 98,76 \%$) – у вибірках Ш. О'Кейсі.

На діаграмі наочно відобразимо ці коливання (рис. 6).

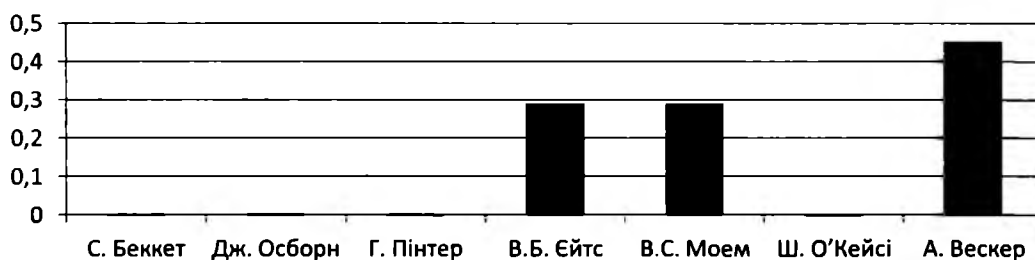

Рис. 6. Коливання середньої частоти побутового типу алюзій в авторських текстах драматичного роду

Хоча смуга частот параметра «середня частота» побутового типу алюзій текстів Ш. О'Кейсі значно переважає порівняно зі смугами частот цього значення в текстах В. Б. Єйтса й В. С. Моєма, проте вони перетинаються. Про їх близькість свідчать і результати обчислень критерію Стьюдента. Нульова гіпотеза приймається, оскільки значення $t_i \leq t_{5\%}$. Близькість між досліджуваними вибірками висока, а низький ступінь розходження не є статистичним параметром для розрізнення характеристик вживання побутової алюзії в драматургії британських письменників періоду модернізму.

Особовий тип алюзії

Особовий тип алюзії є визначальним за параметром «середня частота» для творчості Ш. О'Кейсі. Загалом, чотири драматурги використовують такий вид алюзивних укрापлень в свої п'єсах.

Коливання середньої частоти ($\delta_{\bar{x}}$) особового типу алюзій складає 0,20 для драм Дж. Осборна; 0,09 – у п'єсах В. Б. Єйтса; 0,38 – у вибірках Ш. О'Кейсі; 0,13 – у драматургії А. Вескера.

Смуга частот $\bar{x} - 2\delta_{\bar{x}}$ до $\bar{x} + 2\delta_{\bar{x}}$ керується межами від 0,00 до 0,71 (при $\epsilon \% - 98,68 \%$) у творах Дж. Осборна; від 0,00 до 0,29 (при $\epsilon \% - 98,14 \%$) – у досліджуваних вибірках В. Б. Єйтса; від 0,00 до 1,26 при $\epsilon \% - 98,51 \%$) – для драми Ш. О'Кейсі й від 0,00 до 0,45 (при $\epsilon \% - 98,76 \%$) – для текстів А. Вескера.

Діапазон частот відображено на діаграмі (рис. 7).

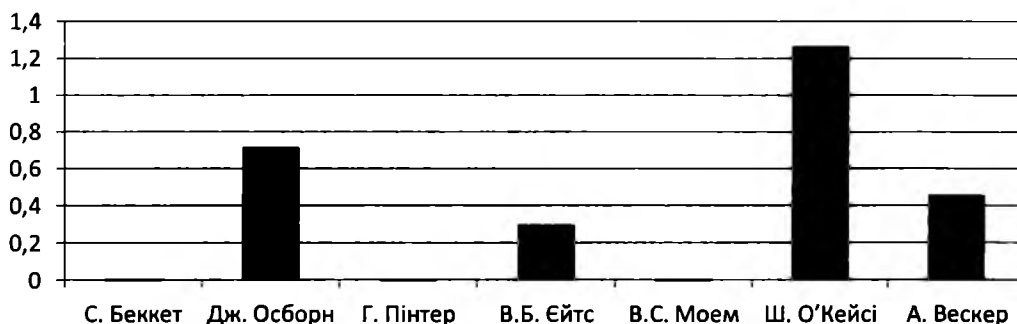

Рис. 7. Коливання середньої частоти особового типу алюзій в авторських текстах драматичного роду

Візуально виокремлюємо найменший діапазон середньої частоти у вибірках В. Б. Єйтса, найбільший – у текстах Ш. О'Кейсі, проте усі частоти накладаються одна на одну й не вирізняються суттєвими розбіжностями. Відстані між парами текстів семи драматургів відсутні, а отже, й розходження є несуттєвими. На основі цього ми приймаємо нульову гіпотезу та декларуємо близькість щодо функціонування особового типу алюзій у вибірках британських драматургів.

Проведене зіставлення алюзивних типів у текстах семи обраних драматургів-модерністів не переконало нас у тому, що авторський стиль цих письменників у межах уживання різних типів алюзивних одиниць кардинально відрізняється один від одного, а отже, у зрізі протиставлення алюзій у текстах драматургів, більший вплив на їх функціонування має форма твору, побудова мовлення персонажів, аніж стильова своєрідність автора. Суттєвість розходження між протиставленими парами виокремимо лише в одному випадку, а саме при зіставленні частоти уживання теологічного типу алюзій у парі Г. Пінтер – В. Б. Єйтс.

Однак ми не можемо оминати значення того факту, що для пояснення лінгвістичних параметрів функціонування деякого явища потрібно проникнути в позатекстову семантику твору, яка формується на основі фонових знань автора та його інтересу до певних сторін людського буття. До слова, попри свою унікальність і неповторність, твори Беккета найчастіше інтерпретують на основі ключових мотивів біблійної тематики, що з'являються у сюжетних лініях із світоглядних позицій автора та його індивідуальних переконань.

Неважко зрозуміти й подібність у частоті використання міфологем у творчості ірландських письменників В. Б. Єйтса, Ш. О'Кейсі та А. Векера, адже ірландський міфологічний цикл є провідним не лише у тематичній сутності драматургів-модерністів. Однак, якщо в п'єсах В. Б. Єйтса здебільшого використовуються алюзії на образи національної міфології, біблійні сюжети й фольклор, то в драматургії Ш. О'Кейсі превалюють алюзії на реальні історичні події та відчувається вплив літературних епох та окремих особистостей, зокрема античних письменників (Горацій), представників доби Просвітництва (Р. Бернс).

Персоніфікуюча характеристика творчості А. Векера, одного з великих формотворців світової драми, кваліфікує його як поціновувача сучасних сюжетів, у чому виражається використання побутової тематики. Водночас широкий спектр його вподобань та світоглядних позицій охоплює історичні й біблійні мотиви.

У контексті світового літературного процесу світогляд авангардного художника В. С. Моема тяжіє до висвітлення історично-побутових сцен, що віддзеркалюють його здобутий досвід в університеті, де він вивчав філософію, а також роботу розвідником у Росії, і як наслідок висвітлення історичних і соціальних проблем та питань сутності людського буття.

ЛІТЕРАТУРА

1. Перебийніс В.І. Статистичні методи для лінгвістів / В.І. Перебийніс. – Вінниця : Нова книга, 2002. – 168 с.
2. Статкевич Л. П. Форми і функції інтертекстуальності в поезії Томаса Стернза Еліота : дис. канд. філол. наук / Статкевич Лариса Павлівна. – Кам'янець-Подільський, 2007. – 214 с.
3. Шаповал М. О. Стратегії інтертекстуальності та гра свідомостей у сучасній українській драмі : дис. д-ра філол. наук : 10.01.06 / М. О. Шаповал; Київ. нац. ун-т ім. Т. Г. Шевченка. – К., 2010. – 403 с.
4. Шонь О. Алюзія як засіб формування вертикального контексту / Олена Шонь // Наукові записки Тернопільського Державного педагогічного університету ім. Володимира Гнатюка. Сер. Мовознавство. – 2016. – Вип. 1(25). – С. 113–118.
5. Ярема О. Б. Тематичні преференції вживання алюзій британськими письменниками 20 ст. / О. Б. Ярема // Наукові записки Вінницького державного педагогічного університету. Серія : Філологія (мовознавство). – №19. – Вінниця : ТОВ «Фірма «Планер», 2014. – С. 405–409.
6. Yarema O. B. Applying statistical methods to the analysis of allusion in literary text / O. B. Yarema // Science and Education a New Dimension. Philology, II(7), Issue: 34, 2014. – P. 26-30.

Стаття надійшла до редакції 20.12.2016 р.